

МІСТОБУДУВАННЯ

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.67.104-118>

УДК: 711(477)

Амосов Юрій Дмитрович,

*аспірант кафедри дизайну архітектурного середовища,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

amosov_yd-2022@knuba.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0003-0417-2400>

ВИЗНАЧЕННЯ МЕТОДІВ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТИМЧАСОВИХ ПОСЕЛЕНЬ ДЛЯ ВПО В УКРАЇНІ

Анотація: проаналізовано головні проблеми архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень для внутрішньо переміщених осіб. Визначено актуальні запити на підвищення гнучкості та стійкості у плануванні та розглянуто новий тип тимчасово житла з прогресивним (сталім) ядром. Особлива увага приділяється інкрементному (поступовому) проектуванню та партисипації як методам забезпечення об'єднання дій проєктувальників, громади та уряду в одну стратегію надання сталого житлового середовища для постраждалого населення.

Ключові слова: проблеми підвищення стійкості; адаптивність житлових просторів; партисипація; адвокаційне планування; інкрементна архітектура.

Постановка проблеми. У результаті воєнних дій та збройної військової агресії що триває півтора року, близько 6,6 млн осіб в Україні перебувають у стані внутрішнього переміщення, згідно з дослідженням [1], проведеним Міжнародною організацією з міграції (МОМ) з 17 по 23 липня. Це число становить близько 15% від загального населення України і незначно зросло в липні порівняно з кінцем червня, коли МОМ зареєструвала близько 6,3 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Надалі люди продовжують покидати свої домівки зі сходу, півдня та півночі України.

У той же час, 5,5 млн раніше переміщених осіб повернулися додому – більшість з них були в переміщенні всередині країни, та 16% повернулися з-за кордону [1]. Основними регіонами повернення є Київ та Київська область, а також Харківщина, Одещина та Чернігівщина.

Наразі Київ, Дніпро та Харків лідирують за кількістю зареєстрованих переселенців. Ці дані були надані рухом "Чесно" на основі інформації від міських рад [2]. Зазначимо, що станом на 3 січня 2023 року, за даними

Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, в Україні офіційно зареєстровано 4 857 200 ВПО, з яких понад 3,5 млн осіб перемістилися після 24 лютого 2022 року [4].

Лідером за кількістю ВПО є Київ, де зареєстровано приблизно 380 тис. переселенців. Майже вдвічі менше перебуває у Дніпрі, а саме 175 тис. осіб. Також значну кількість зареєстрованих ВПО мають Харків, Запоріжжя та Одеса – ці східні та південні обласні центри наразі налічують найбільшу кількість переселенців. Значний приріст ВПО також зафіксовано у західних областях країни [2].

За даними Офісу Президента України від 2 грудня 2022 року, для внутрішньо переміщених осіб було створено більше мільйона місць для проживання. При цьому, уряд пропонує регіональним чи місцевим владам самостійно вирішувати, що буде найбільш вигідним рішенням – знаходити вже готові будинки, доводити до ладу недобудову чи будувати нове житло. Таким чином, кожен регіон діє по-своєму. Однак відзначається, що головними проблемами ВПО залишаються відсутність житла та роботи, прив'язаної до житла, що є характерним для від 70% до 95% внутрішньо переміщених осіб [4].

Враховуючи зростаючу кількість внутрішньо переміщених осіб та важливість проблеми політики планування тимчасових житлових стратегій, а також зростаючу кількість ініціативних міських та сільських громад які готові надавати ділянки для розміщення постраждалих громадян, зокрема, Полтава –

11,5 га для будівництва житла для переселенців. Кропивницький - вже визначено 180 га землі, де планують побудувати 20 п'ятиповерхових будинків на дві тисячі квартир, Чернівецька область - понад 60 ділянок площею у 200 га для будівництва [3], питання архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень для ВПО є дуже актуальним на сьогоднішній день для нашої країни.

Наукові дослідження та впровадження нових методів й підходів у цій сфері можуть допомогти вирішити проблеми тимчасового проживання ВПО та забезпечити їм зручні, безпечні та функціональні умови для навчання та життя. Висновки таких досліджень важливі для формування ефективних стратегій та рекомендацій з планування архітектурних рішень, які враховуватимуть потреби тимчасових поселень та допоможуть покращити життєві умови внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Актуальність дослідження визначається пошуком релевантних та гнучких методів планувальної організації тимчасових поселень для ВПО, на прикладах успішних практик соціального проектування, та аналізу наявної проблеми несистемних стратегій у наданні тимчасового житла для постраждалих громадян.

Формулювання цілей Аналіз існуючих методологічних підходів та інструментів планувальної організації тимчасових поселень.

Виявлення головних проблем планувальної організації тимчасового житлового фонду та аналізі актуальних типологічних досліджень.

Формулювання методів інкрементного проектування та партисипації для збільшення рівня гнучкості архітектурно-планувальної організації та стійкості експлуатаційного ресурсу тимчасових поселень для ВПО.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Основоположні дослідження теорії архітектури, архітектурно-планувальної організації та гармонізації середовища у процесі містобудівної діяльності були проведені такими науковцями як: Білоконь Ю.М., Дьомін М.М., Тімохін В.О., Фомін І.О., Шебек Н. М., Панченко Т. М.

Аналіз європейського досвіду тимчасово житла був представлений у роботі к. арх., Пекарчук О.П

Висвітленню досвіду модульного будівництва у стратегіях організації тимчасового житла присвячені роботи Шемседінова Г. І., Гнатюк Л. Р., Новік Г.В., Візір А.С.

Аналіз наявного досвіду організації тимчасових поселень для ВПО та міграційних процесів, пов'язаних з початком неспровокованої воєнної агресії були розглянуті у дослідженнях ГО «Розквіт» та аналітичного центру Cedos.

Проектні пропозиції генеральних планів тимчасових поселень для ВПО представили архітектори студії "Балбек Бюро " та архітектор Серьогін Ю. І.

З основоположних іноземних досліджень проблематики планування тимчасових житлових стратегій можна відзначити роботи груп науковців: Johnson, С., Lizarralde, G., & Davidson, С. Н.; Félix, D., Branco, J. М., Feio, А.; Di Ruocco, G., Sicignano, E., Primicerio, та окремі роботи Barakat, S.(2003), Kronenburg, R. Н. (2009), Arslan, Н. (2007). Twigg, J. (2006), Steinberg, F. (2007). Важливо виділити дослідження міжнародних організацій, які пропонують стратегічне планування у випадках катастрофи та міграційних криз, серед них: Oxfam 2003, Sphere (2018), UNDRO. (1982), FEMA. 2005 та IFRC & OCHA. 2015.

Виклад матеріалу Процес надання постраждалому населенню тимчасового житла перш за все є питанням короткострокових рішень у процесі довгострокової стратегії відбудови постраждалого середовища. Відтак, тимчасове житло, як фаза, заповнює проміжок між наданням негайного притулку й захисту та репатріацією населення у постраждалих громадах й містах, та політикою надання постійного житла. [5].

У дослідженнях Е. L. Quarantelli [18] чітко розмежовують 4 фази та поняття надання притулку й житла для постраждалих громадян: аварійне

укриття; тимчасове укриття; тимчасове житло; постійне житло. Ці фази не є взаємооб'єднувальними та гнучкими, що призводить до появи міжфазних проблем у стратегічному плануванні надання допомоги. Водночас поняття «житло» у своєму морфологічному значенні несе в собі довгострокову та комплексну підтримку громадян у задоволенні їх обов'язкових потреб, таких як, відновлення професійної діяльності, навчання, медичне обслуговування, побутовий комфорт та комунікаційні зв'язки у громаді. Сучасні дослідження ставлять питання їх вирішення шляхом виділення основоположних принципів та методів планувальної організації, яка задовольняє потреби майбутніх мешканців та долає актуальні проблеми стійкості поняття «тимчасове житло», шляхом об'єднання фаз його надання у гнучкі стратегії з міжфазними переходами.

Згідно дослідженням Cassidy Johnson [13], головними проблемами сталості практик тимчасової житлової політики є значне перевищення вартості тимчасових житлових районів у порівнянні з відновленням постійного житла, що може ставити під загрозу реалізацію стратегій надання постійного та соціального житла, а матеріали та тимчасові модулі в більшості випадків мають набагато довший термін експлуатації ніж передбачає їх визначене використання.

Ці проблеми підвищення стійкості тимчасових поселень, а також вирішення їхньої культурної інтеграції (процес зближення постраждалих громадян з постійними мешканцями громад, які їх приймають та забезпечують необхідною інфраструктурою) постулюють у дослідженні Félix et al., [11], наводячи головні принципи планувальної організації таких поселень: партисипаційна участь громадян (взаємозв'язок між задоволеністю мешканців та їхньою участю у процесі оцінки власних потреб у житлі); використання місцевих ресурсів; прості конструктивні рішення; гнучкі просторові рішення та адаптивність житлових просторів; планувальна організація середовища поза житловими одиницями, проектування довгострокових можливостей, що підвищує стійкість житлових одиниць (це компенсує високі початкові інвестиції та зменшує вплив тимчасового житла на навколишнє середовище та розвиток громади).

Наведені принципи синхронізовані з принциповою концептуальною тріадою: «гуманізація, гнучкість, екологічна стійкість» у роботі Di Ruocco et al [10]. Її можна використовувати, як незмінний набір індикаторів між структурою потреб та архітектурно-планувальними рішеннями (дизайн відповіді). З цього випливає, що саме гнучкі планувальні рішення визначають полегшення необхідної адаптації для повторного використання житлових одиниць та

надають мешканцям можливості персоналізації житлових просторів та їхньої інтеграції у приймаючих громадах.

Для виявлення проблем наявного українського досвіду у організації тимчасового укриття та житла у період від 24 лютого 2022 року у дослідженні ГО «Розквіт» [6] було проаналізовано 10 прикладів у 60 громадах за 5 категоріями: укриття і притулки (наявні споруди / переоблаштування на випадок надзвичайної ситуації); кризове житло (тимчасові споруди / резервне модульне або контейнерне житло); нагальне житло (постійні споруди / проекти повторного використання, перевикористання споруд, самодопомога); пришвидшене житло (постійні споруди / локальні типи житла, перевикористання); стандартне житло (постійні споруди / ринкоорієнтовані типи житла).

За аналізом вибраних проектів було виявлено наступний стан та тенденції архітектурно-планувальної бази тимчасового житлового будівництва в Україні:

- Надання невідкладного (тимчасового) житла задовольняє потреби лише невеликого відсотка ВПО.

- Виклики з якими стикаються зазначені у дослідженні регіони України є відмінними, тому налагодження зв'язків між усіма сторонами та адміністраціями є основним кроком до розробки локальних житлових стратегій

- Житлове питання не може бути вирішене лише шляхом будівництва нового житла, тому необхідне переосмислення всього житлового сектору. А саме - існує потреба в інструментах, які б допомогли вийти за рамки короткострокових і довгострокових стратегій, тимчасових й постійних рішень, поєднати просторові концепції та правові рамки;

- Розуміння житла як системи може допомогти подолати фрагментацію житлового сектору та задовольнити потреби всіх груп населення.

Таким чином український досвід показав: на методологічному рівні - можливість для подальшого кумулятивного процесу досліджень його типології, а на практичному - відсутність інструментів для об'єднання дій проєктувальників, громади та уряду в єдину стратегію тимчасової житлової політики, яка могла би задовільнити всіх акторів процесу. А також, з одного боку - потенційний запит до сталого розвитку приймаючих громад, а з іншого - запит на гідне та комфортне житлове середовище від постраждалих громадян. Та загалом відсутність стійкості у понятті «тимчасове житло» та проблеми гнучких планувальних рішень.

Відповіддю на запит підвищення гнучкості та сталості у плануванні укриттів та тимчасового житла, Міжнародною організацією з міграції (МОМ) було введено новий міжфазний тип - «перехідні притулки». У довіднику «Рекомендації щодо тимчасового притулку» [14] МОМ визначає «перехідні

притулки», як поетапний процес, який базується на використанні усіх розподілених матеріалів для укриття. Організація наділяє такі житлові об'єкти наступними функціями:

- Перетворення тимчасової житлової одиниці на частину постійного будинку
- Повторне використовувати житлової одиниці для іншої мети
- Переміщення житлової одиниці з тимчасового місця на постійне
- Переробки для використання у подальшому процесі реконструкції постраждалого середовища.

У найповнішому розумінні перехідний притулок (житло) - це стратегія, спрямована на підтримку громадян у поверненні до постійного житла, мінімізуючи переміщення та враховуючи планувальну організацію міста, санітарію, землеволодіння, права людини, особливості та склад територіальної громади, місцеву економіку, безпеку та культурні фактори [17].

Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста визначає, що притулок після стихійного лиха має передбачати перекриття процесу екстреного, тимчасового, перехідного, прогресивного, основного та постійного житла. У цьому випадку *перехідні притулки* (житло) - це швидкі укриття після катастрофи, зроблені з матеріалів, які можна модернізувати або повторно використовувати в більш постійних одиницях житла, або які можна перенести з тимчасових місць на місця постійного розташування; *прогресивні притулки* (житло) - це нерухомі швидкі укриття, які призначені для подальшого оновлення до постійного статусу житлової одиниці (Рис.1).

Також підвищення стійкості та гнучкості тимчасового житлового середовища можна вирішувати впровадженням методу партисипації. Це метод залучення громад до процесу формування «сталого середовища» через «спільне проектування» архітектурно-планувальних рішень й, у деяких випадках, через участь у будівництві. Це обумовлює розробку програми, яка передбачає гнучкість у прийнятті рішень та дозволяє враховувати різноманітні потреби різних груп мешканців одночасно[18].

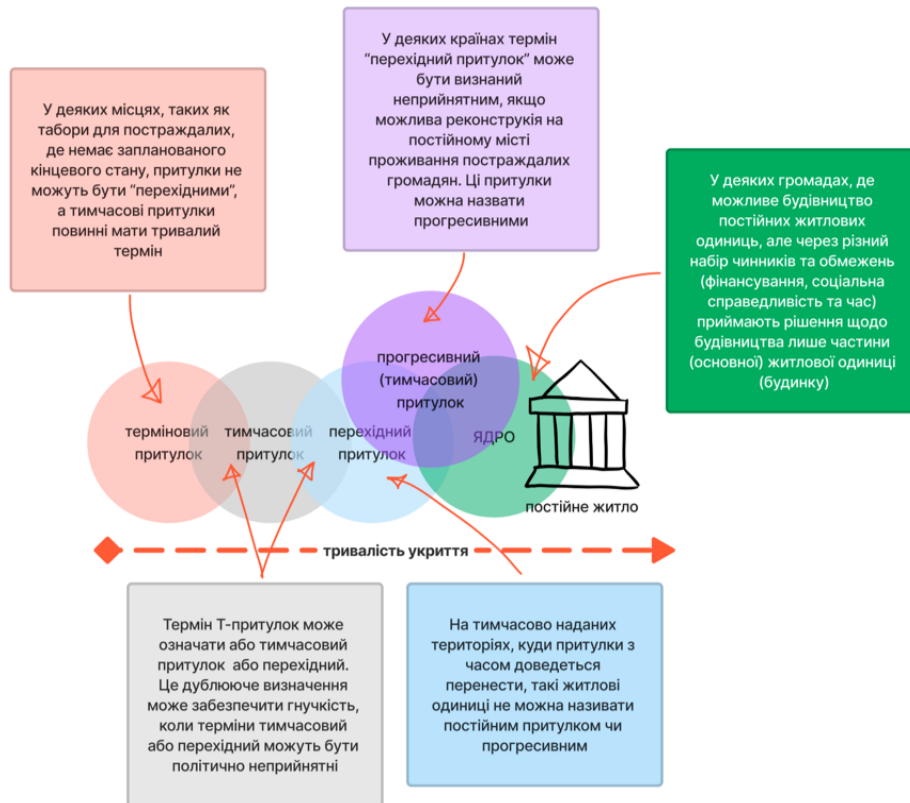

Рис.1 «Ілюстрація збігів та перекриття між різними термінологіями притулків»

Наприкінці ХХ ст. у більшості європейських країн партисипативна архітектура та її інструментарій утвердилася в новому статусі. Залучення механізмів та методів партисипації стало обов'язковою умовою міського та регіонального проектування [15]. Щодо статусу громадської участі сьогодні, Рада Європи визначає 4 рівні такого процесу, які відображають різні рівні залучення громадян до суспільного життя:

- Інформування – громадянська бере участь у процесі прийняття рішень через свою поінформованість про діяльність органів державної влади. Іншими словами, орган влади лише інформує громадян про свої плани та дії. Це найнижчий рівень участі.

- Консультації – участь громадян забезпечується шляхом проведення консультацій з зацікавленими групами або їх представниками.

- Діалог – це двостороння комунікація з регулярним обміном інформацією, коли обидві сторони можуть ініціювати дискусію, надавати пропозиції та брати їх до уваги.

- Партнерство – участь через виконання певних завдань, співфінансування, спільне володіння та спільну відповідальність. Це найвищий рівень участі.

Наразі участь громадськості у міському плануванні в Україні не перевищує рівня 1 або 2. Фактично, органи влади лише інформують громадян про свої плани та дії. Процес участі часто використовується лише з метою легітимізації

рішень. Таким чином громадськість має номінальну можливість брати участь (у формі консультацій), але її пропозиції можуть бути враховані вибірково або просто проігноровані [8].

У методологічному значенні підвищення стійкості та гнучкості тимчасової житлової одиниці вирішується за допомогою інструментів інкрементної архітектури - методу поступового (інкрементного, фазового) будівництва, який обумовлює поступову еволюцію житлової одиниці. Цей метод може бути доцільним у випадках, коли повністю побудувати житлові структури неможливо [16], а сам процес будівництва обмежений часом і фінансуванням. Його також можна визначити як процес, який починається від простого базового ядра (блоку, кімнати) та поступово розвивається в повноцінне постійне житло, яке задовольняє право постраждалих громадян на гідне життя та не заперечує концепцію стало розвитку громад, де вони розміщені [12].

Архітектори Джон Тернер та Алехандро Аравена у різний проміжок часу обґрунтовували методи інкрементного проектування для формулювання нових житлових стратегій, як відповідь на проблеми переміщення постраждалого населення та забезпечення їх житлом.

Важливим кроком у методології інкрементного проектування та партисипації можна вважати досвід британського архітектора та теоретика, Джона Тернера, який консультував програми реконструкції та модернізації нетрів у Перу між 1957-1965 роками. Вивчаючи досвід урбанізації проблемних районів Тернер стверджував, що житло найкраще забезпечується та управляється власними мешканцями, та не має бути об'єктом централізованого управління держави. Через ряд емпіричних досліджень, деякі з яких були опубліковані у збірнику Habitat International Coalition під назвою «Розбудова спільноти», він чітко показав, що райони, спроектовані за участю місцевих є більш сталими та функціональними, оскільки люди є експертами у своїх власних ситуаціях й їм слід надати "свободу будувати". У такій ситуації держава, а також спеціалісти, такі як архітектори та інженери, діють як стимулятори, що призводить до зміни мислення, яке цінує досвід та місцеві вернакулярні технології над технократичними та професійними формами знань [14].

У 2010 році Алехандро Аравена та його бюро Elementari стали одними з розробників плану відбудови постраждалого від цунамі міста Конституційон у Чилі. За словами Аравени, процес децентралізації планування реконструкції був способом отримати результати швидше та ефективніше, а також способом, у якому громадськість була б більш представлена та почутою владою. Однією з важливих характеристик плану була його довгострокова спрямованість, починаючи з негайних потреб: притулки для сімей і будівництво шкіл, швидке

відновлення служб та інфраструктури, таких як лікарні, магазини, автомагістралі тощо. Такий підхід можна визначити як різновид адвокаційного планування. Децентралізований метод, коли планувальник діє як перекладач й надає технічні знання, щоб наблизити політичне питання, наприклад процес реконструкції, до людей. Критично ставлячись до раціональних планувальників, які стурбовані фізичністю архітектурного середовища або тим, «як об'єкт буде виглядати після завершення будівельних робіт», адвокаційні планувальники прагнуть заохочувати участь громадськості та підвищувати їхню обізнаність у самому процесі розвитку середовища. Як постулює П. Давідофф: «Плюралізм і адвокація є засобами для стимулювання врахування майбутніх умов усіма групами суспільства та наближення процесу планування до людей [9].

У питанні швидкої відбудови житла Аравеною був запропонований метод інкрементного (поступового) житла, за якого уряд та інші приватні організації (донори) забезпечували базову конструкцію (ядро) з усіма комунікаціями та закладеними на майбутнє конструктивними елементами, для поступової добудови будинку вже потенціалом його мешканців-власників. Цей прийом зменшив часовий проміжок на будівництво (оскільки скоротив його вдвоє), зміг ефективно організувати державний фінансовий фонд на реконструкцію житла, та зміг у короткі строки надати постраждалому населенню можливість репатріації та власне (а не змінне або тимчасове) житло.

Інкрементна архітектура своїми інструментами поступової еволюції, будівництва та розширення житлової одиниці змогла поєднати в собі швидку реакцію тимчасового житла та статичну стабільність й комфорт постійного житла.[15].

Ця стратегія, яка торкається гнучкого відчуття архітектури, потенційно може створювати нові значення сталості. Які вирішується самими мешканцями відповідно до їхньої інтерпретації своїх потреб разом із їхньою здатністю адаптувати їх у рамках, що поступово розвиваються. Цього можна досягти на ранніх стадіях процесу будівництва, в залежності від існуючої інфраструктури та рівня урбанізації середовища й продовжувати розвивати з часом, реагуючи на зміни простору та потреби мешканців. У результаті інкрементна архітектура може бути описана як полівалентна, оскільки під час експлуатації вона змінює функції певних просторів.

Інколи тимчасові споруди з часом стають постійними, але не мають достатніх функцій через недостатнє планування. З іншого боку, громади швидко ростуть і змінюються, тоді як архітектурний габітус міського каркасу все ще повільно адаптується. У цьому пошуку Б. Лейпен висловив думку про те, що важко знайти реальність для повільного середовища – будівлі, комплексу

чи елементу забудови, під час швидкого руху модернізації та непередбачуваності, властивої процесу розвитку житлового середовища [20].

Стратегія поступового житла може бути успішним інструментом, подолання бар'єру між фазами тимчасового та постійного житла, визначаючи кожна з них як додаткову до іншої та формуючи повний процес житлової допомоги для постраждалих громадян.

Спроможність та ефективність у вирішенні проблем переміщення та нестабільності, з якими стикається зруйнована громада після катастроф чи конфліктів робить поступову стратегію потенційно функціональною у випадках після війни, або після катастрофи. Враховуючи її послідовний зв'язок із сталим міським розвитком, вона забезпечує гнучке та доступне рішення для подання житлової кризи [16].

Висновок: Огляд досліджень перш за все виявив дві головні проблеми у стратегічному плануванні надання житлової допомоги - проблеми стійкості у понятті «тимчасове житло» та проблеми гнучких планувальних рішень. Цей баланс факторів представлено у таблиці 1.

Відповіддю на цей запит стало введення MOM та ICRC нових міжфазних перехідних типів - «перехідні притулки», спроектовані з застосуванням матеріалів та конструкцій, які можна модернізувати або повторно використовувати в більш постійних одиницях житла та «прогресивні притулки» - нерухомі швидкоспоруджувальні укриття на постійних ділянках землі (відповідного цільового призначення), які призначені для подальшого оновлення до постійного статусу житлової одиниці.

У методологічному значенні обидва типи мають постійне стійке ядро та тимчасові житлові об'єми (або об'єкти), які поступово еволюціонують до постійного житлового середовища - цей шлях був озвучений архітектором Алехандро Аравеною як інкрементна архітектура. Вона змінює морфологічне поняття тимчасовості житла, маючи змогу бути задіяною на всіх етапах житлової допомоги разом із методами партисипації та «адвокаційного планування», які регулюють участь громад та постраждалого населення у планувальній діяльності разом зі спеціалістами та місцевою владою. Досвід відбудови постраждалого міста Конституусьйон у Чилі довів, що ці методи здатні підвищити гнучке відчуття архітектури (її планувальні можливості та розробки рішень для повторного використання й перепланування), та потенційно можуть створювати нові значення сталості.

Таблиця 1. «Баланс факторів тимчасового житлового середовища»

Разом з цим, огляд наявного українського досвіду показав відсутність інструментів для об'єднання дій проєктувальників, громади та уряду в одну стратегію тимчасової житлової політики, та як наслідок унеможливлення об'єктів тимчасового укриття та житла задовольнити всі необхідні (соціальні, культурні та інфраструктурні) потреби мешканців.

Це означає, що саме полівалентна стратегія може бути рекомендована для постраждалих сільських громад, яка водночас задовільняє й потреби постійних мешканців й забезпечує постраждалих громадян тимчасовим домом з

можливостями постійного проживання, оскільки до закінчення воєнних дій не можливо якісно оцінити терміни експлуатації тимчасового житлового фонду та репатріації населення.

Список джерел

1. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні, опитування загального населення раунд 7 - 23 липня 2022 року / Інститут глобальних даних МОМ, 2022 URL: <https://dtm.iom.int/reports/zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-7-23>
2. Громадський рух Чесно, 2023. URL: <https://www.chesno.org/post/5633/?fbclid=IwAR1uquAKPmbrFeShRnKWI4va4k5phFYObE5jaqdqcZLq4NT2r2E4sCmT5eg>
3. Житло для ВПО. [Електронний ресурс]. URL: <https://suspilne.media/279531-zitlo-dla-vpo-so-proponue-derzava-ta-ak-otrimati-bezkostovnu-kvartiru/>
4. В Україні створили понад мільйон місць для проживання переселенців. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3700653-v-ukraini-stvorili-ponad-miljon-misc-dla-prozivanna-pereselenciv-zvit-tsk>.
5. Амосов Ю.Д., Зінов'єва О.С. Принципи планувальної організації тимчасових поселень для внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Містобудування та територіальне планування*, К. КНУБА, 2023. Вип. 83. С.16-28. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2023.83.16-28>
6. Мисак, Н., Мойзер, Ф. Нагальна житлова потреба в Україні. *ГО «Розквіт», New European Bauhaus*, 2022. [Електронний ресурс]. URL: <https://ro3kvit.com/ua/projects#research>
7. Яремчук О. І. Партисипативні процеси в архітектурному проектуванні житлових чарунок міста. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. К. КНУБА, 2018. Вип. 51. С. 408-410.
8. Довідник із залучення громадськості до процесів містобудування в Україні. *ГО «Розквіт», Міжнародний підрозділ Американської асоціації планування (APA)*, 2023. С. 56
9. Davidoff, P. Advocacy and pluralism in planning. *Journal of the American Institute of Planners* 31 (4) 1965. С 331–338. DOI: <https://doi.org/10.1080/01944366508978187>
10. Di Ruocco, G., Sicignano, E., Primicerio, F. The emergency architecture. The qualitative aspects of a temporary settlement. *Conference: Colloqui.AT.e 2017 Demolition or reconstruction*. С. 1085-1096
11. Félix D., Branco J. M., & Feio A. O. Guidelines to improve sustainability and cultural integration of temporary housing units. I-Rec conference, 2013. С.136–41
12. Goethert R. Incremental Housing. *Monday Developments*, no. 9, 2010. С.23-25

13. Johnson, C. Strategies for the Reuse of Temporary Housing. *In I. a. Ruby, Urban Transformation*. Ruby Press: Berlim, 2008. С. 323
14. Kelly, B. Transitional shelter guidelines. *International Organization for Migration (IOM)*, Shelter Centre, 2012. С. 10
15. Kemeny, J. Community-based home and neighbourhood building: An interview with John Turner, *Housing, Theory and Society*, 6, 1989. С. 157-164
16. Kinsella E. An Incremental Architectural Strategy for Earthquake Affected Communities. 2016. С. 10-15
17. Post-disaster shelter: Ten designs. Vol. 2. Geneva: IFRC, 2013. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.sheltercasestudies.org/files/tshelter-8designs/10designs2013/2013-10-28-Post-disaster-shelter-ten-designs-IFRC-lores.pdf>
18. Quarantelli E. L. Different types of disasters and planning implications. 1991. С. 15 – 20
19. Spatial agency. Participation, 2018. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.spatialagency.net/database/participation.1970s.>
20. Leupen, B., Heijne, R., & Zwol, J. Time-based architecture. *Rotterdam: 010 Publishers*, 2005. С 20.

References

1. Institute of Global Data of IOM. (2022). Zvit pro vnutrishnie peremishchennia v Ukraini, opytuvannia zahalnoho naseleння raund 7 - 23 lypnia 2022 roku. [Report on Internal Displacement in Ukraine, General Population Survey Round 7 - July 23, 2022.] URL: <https://dtm.iom.int/reports/zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-opytuvannya-zagalnogo-naselennya-raund-7-23> (in Ukrainian)
2. Hromadskyi rukh Chesno. (2023). [Chesno civic movement.] URL: https://www.chesno.org/post/5633/?fbclid=IwAR1uquAKPmbrFeShRnKWI4va4k5p_hFYObE5jaqdqcZLq4NT2r2E4sCmT5eg (in Ukrainian)
3. Zhytlo dlia VPO. [Housing for IDPs] [Online resource] URL: <https://suspilne.media/279531-zitlo-dla-vpo-so-proponue-derzava-ta-ak-otrimati-bezkostovnu-kvartiru/> (in Ukrainian)
4. V Ukraini stvoryly ponad milion mist dlia prozhyvannia pereselentsiv. [Over a Million Accommodation Places Created for Displaced Persons in Ukraine.] [Online resource] URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3700653-v-ukraini-stvorili-ponad-miljon-misc-dla-prozivanna-pereselenciv-zvit-tsk>. (in Ukrainian)
5. Amosov, I., & Zinovieva, O. (2023). THE PRINCIPLES OF ARCHITECTURAL AND PLANNING ORGANIZATION OF TEMPORARY SETTLEMENTS FOR INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN UKRAINE. *Urban Development and Spatial Planning*, (83), 16–28. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2023.83.16-28> (in Ukrainian)

6. Mytsak, N., Moizer, F. (2022). Nahalna zhytlova potreba v Ukraini. [Urgent Housing Need in Ukraine.] *HO "Rozkvit," New European Bauhaus*. [Online resource] Retrieved from: <https://ro3kvit.com/ua/projects#reseach> (in Ukrainian)
7. Yaremchuk, O. (2018). Partysypatyvni protsesy v arkhitektornomu proektuvanni zhytlovykh charunok mista. [Participatory Processes in Architectural Design of Residential Areas in the City.] *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, (51), 408-410. (in Ukrainian)
8. Dovidnyk iz zaluchennia hromadskosti do protsesiv mistobuduvannia v Ukraini. (2023). [Guide to Engaging the Public in Urban Planning Processes in Ukraine.] *HO "Rozkvit", Mizhnarodnyi pidrozdil Amerykanskoï asotsiatsii planuvannia (APA)*, 56. (in Ukrainian)
9. Davidoff, P. (1965). Advocacy and pluralism in planning. *Journal of the American Institute of Planners* 31 (4), 331–338. DOI: <https://doi.org/10.1080/01944366508978187> (in English)
10. Di Ruocco, G., Sicignano, E., Primicerio, F. (2017). The emergency architecture. The qualitative aspects of a temporary settlement. *Conference: Colloqui.AT.e 2017 Demolition or reconstruction*, 1085-1096. (in Italian)
11. Félix, D., Branco, J., & Feio, A. (2013). Guidelines to improve sustainability and cultural integration of temporary housing units, 136–41. (in English)
12. Goethert, R. (2010). Incremental Housing. *Monday Developments*, 9, 23– 25. (in English)
13. Johnson, C. (2008). Strategies for the Reuse of Temporary Housing. *In I. a. Ruby, Urban Transformation. Ruby Press: Berlin*, 323. (in English)
14. Kelly, B. (2012). Transitional shelter guidelines. *International Organization for Migration (IOM), Shelter Centre*, 10. (in English)
15. Kemeny, J. (1989). Community-based home and neighbourhood building: An interview with John Turner. *Housing, Theory and Society*, 6, 157-164 (in English)
16. Kinsella, E. (2016). An Incremental Architectural Strategy for Earthquake Affected Communities. 10-15. (in English)
17. Post-disaster shelter: Ten designs. Vol. 2. Geneva: IFRC. (2013). [Online resource] Retrieved from: <http://www.sheltercasestudies.org/files/tshelter-8designs/10designs2013/2013-10-28-Post-disaster-shelter-ten-designs-IFRC-lores.pdf> (in English)
18. Quarantelli, E. (1991). Different types of disasters and planning implications. 15 – 20. (in English)
19. Spatial agency. Participation. (2018). [Online resource] Retrieved from: <http://www.spatialagency.net/database/participation.1970s.> (in English)
20. Leupen, B., Heijne, R., & Zwol, J. (2005). Time-based architecture. *Rotterdam: 010 Publishers*, 20. (in English)

Annotation

Iurii Amosov, PhD student in Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Defining methods for architectural and planning organization of temporary settlements for internally displaced persons in Ukraine

This article analyzes the main issues of architectural and planning organization of temporary settlements for internally displaced persons. It identifies the current demands for increased flexibility and resilience in planning and explores a new type of temporary housing with a progressive (permanent) core. Special attention is given to incremental design and participation as methods of uniting the efforts of designers, communities, and governments into a single strategy for providing sustainable housing for affected populations. A review of the research revealed two main problems in the strategic planning of housing assistance: the issue of stability in the concept of "temporary housing" and the challenge of flexible planning solutions. In response to this, the introduction of new transitional types - "transitional shelters" designed using materials and structures that can be upgraded or reused in more permanent housing units, and "progressive shelters" - stationary, rapidly deployable shelters on designated land (with appropriate zoning) intended for future conversion into permanent housing units. In a methodological sense, both types feature a permanent, stable core and temporary residential volumes or structures that gradually evolve into a permanent living environment—a concept known as incremental architecture. It changes the morphological understanding of temporary housing, allowing it to be engaged at all stages of housing assistance alongside participatory methods and "advocacy planning" that regulate the involvement of communities and affected populations in planning activities together with specialists and local authorities. The experience of rebuilding the affected city of Constitución in Chile has shown that these methods can enhance the flexible nature of architecture (its planning possibilities and solutions for reuse and reconfiguration) and potentially create new values of permanence. Additionally, a review of the existing Ukrainian experience has revealed a lack of tools for uniting the efforts of designers, communities, and the government into a single strategy for temporary housing policy, thus preventing temporary shelter and housing facilities from meeting all the necessary (social, cultural, and infrastructural) needs of residents. This implies that a polyvalent strategy may be recommended for affected rural communities, simultaneously satisfying the needs of permanent residents and providing affected communities with temporary homes with the potential for permanent residency, as it is impossible to accurately assess the terms of temporary housing use and population repatriation until the end of hostilities. Keywords: resilience challenges; adaptive living spaces; participation; advocacy planning; incremental architecture.